Nemaje vlastní fotografickou výbavu, postaru nabízím písemný záznam z cesty do Tromsø, a pár vypůjčených obrázků.

Město a ostrov Tromsø z nedaleké hory ©Ruud

Cesta Tam

Kupodivu, tři letadla jsem přežil bez úhony. Jak známo, letadla jsou těžší vzduchu, a nahoře je drží jen strach pasažérů. O ten ale u mně není nouze, zejména po jistých zkušenostech s Českými aeroliniemi. Lufthansa byla také o poznání levnější, a to ještě oklikou přes Mnichov. „Nejkratší spojnice dvou bodů je přímka.“ rozhodně platí pro letecké společnosti stejně jako pro taxikáře.

I když několik vylepšení by cesta snesla: dvacetiletý ošumělý Avrolet Praha-Mnichov mě dost vylekal, když, seda za turbinou, jsem až příliš detailně mohl vidět kouř při zapalování. Uklidnila mě ale vzpomínka na stará Tučka, ze kterých šlehaly rovnou plameny, eventuelně Caravelly. Ty, když se někdy v roce 1975 otočily zadnicí k vyhlídkové rampě na letišti v Ruzyni, kam jsme se s otcem chodili dívat na letadla, obalily všechny diváky pěkně teplým chomáčem kouřových plynů.

V té době bylo letadlo luxus. Zato dnes má přeplacené piloty a přebujelý aparát aerolinek zřejmě zachránit stále menší a menší sendvič. Korunu tomu dalo poslední letadlo Skandinávských aerolinií, kde jsme si mohli koupit občerstvení za „výrobní cenu“. To mi připomnělo Marxův kapitál. Za cenu hnojiv pro pšenici, déšť je zdarma? British Airways také létaly za „výrobní náklady“ 12000 Kč Praha-Londýn, dokud nezačaly konkurenční společnosti nabízet letenky za desetinu.

Sendvič jsem si ostatně nekoupil také proto, že v mém sedadle ani nebylo dost místa na pohodové kroužení čelistí. Z nějakého důvodu jsem seděl v poslední řadě, přesto, že jsem si online, zřejmě v nějaké demo-verzi, při koupi letenky mohl zaškrtnout své oblíbené místo vpředu u okénka. V Oslu, opouštíc Evropskou Unii, bylo nutné vzít si kufr, přenést ho vlastnoručně celním prostorem, identifikovat se otiskem ukazováčku, a dropnout zavazadlo znovu na pás. Při nástupu do letadla můj ukazováček jiný snímač poznal. Alespoň se tak tvářil.

Přitom jsem si všimnul, že se můj nafouknutý kufr (zimní bunda za polární kruh, a boty na běžky, se jen tak tak vešly) nějak letem vysílil a ztenčil. Pak jsem si uvědomil, že matčin vypůjčený kufr se pravděpodobně může podobat i jiným kufrům; stihnul jsem ho vrátit na pás, ještě než se právoplatný majitel po něm začal shánět. Inu, nikdo není dokonalý.

Velikonoce

Norsko je po čertech protestantská země. Přesto mě kamarád Kenneth varoval, že velikonoce jsou zde hlavní svátky, a každý Nor je bere smrtelně vážně. Již od středy poledne. Abychom si je mohli užívat na jeho chatě, museli jsme nakoupit už v úterý. Horko-těžko jsem dokupoval zbytečné předměty, jako například zubní pastu, které se do přeplněného kufru již nevtěsnaly.

Kolegyně Zuzana mě v Praze vybavila stručnou jazykovou příručkou. Ale nemusím jistě vysvětlovat, že moje Norština, získaná několika letmými pohledy do této a podobných turistických rychloučebnic, s místním jazykem neměla nic společného. V příručce byly, mimochodem, některé svérázné fráze, například „vpravo-vlevo“ se prý norsky řekne „vpravo-vlevo“. Ke konci autor příručky již musel být značně společensky vyčerpaný: k frázi „kočka mňouká mňau mňau“ překlad chyběl úplně.

Pěnu na holení jsem v supermarketu ještě jakž-takž zvládnul (nakonec to byl gel), ale krém na ruce byl nepřekonatelný problém. Zkusmo jsem si dal do košíku lahvičku, která by se mu mohla podobat, ale Dan, Švéd, se kterým jsem nakupoval, mi to rozmluvil. Také sice chvíli hledal, ale nakonec lahvičku vyměnil. Prý v té první byl depilační přípravek. Tolik holit jsem se zas nepotřeboval.

Krém jsem vlastně skutečně chtěl aplikovat spíš na obličej, kdybychom si zajeli lyžovat k vlekům do Narviku. Ve středu večer jsem se zeptal Kennetha, jestli budou vleky v provozu; skutečně, všechny ostatní instituce, mimo benzínových pump, byly stoprocetně umrtveny. Např. univerzitní nemocnici skončila kantýna už v 11:30. To jsem chápal, před prázdninami se uzdraví každý. Kenneth odvětil: Samozřejmě, Norové jsou velmi zbožní lidé. Co se týče lyžování.

Telemarking

Před cestou jsem si také nechal spravit příliš citlivý zub, zejména na střídání teploty. Co kdyby se v Arktidě našla nějaká pochoutka, a já ji nemohl pořádně vychutnat. Ovšem jak už to bývá, nástrahy se předem neohlašují. A jednou z nich bylo lyžování.

První lyže z Norska se v Čechách se objevily v roce 1887. Jako malý jsem asi o sto let později obdivoval u nás na zahradě pravděpodobně velice podobná prkýnka, z nelakovaného dřeva, a s nějakým drátovím a koženými řemínky uprostřed. Možná, že jsem se v nich i prošel, ke hnoji a zas zpátky, až je postupně požral zub času. Vlastně z jedněch jsme ještě vyrobili luky pro děti.

První skutečný sjezd jsem absolvoval asi v roce 1973, jako osmiletý, kdy jsme před lyžováním museli ušlapat decimetr po decimetru čerstvý sníh na kopci u hřbitovní zdi ve Smržovce. Po vleku tehdá ještě nebylo ani památky. Ovšem lyže už svoji cestu urazily. Hrany byly kovové, nedaly se připevnit na kdejaké pantofle, ale na takzvané lyžáky, které se neskutečně dlouho musely šněrovat. Místo řemínků stačilo zacvaknout pérovou přezku; ta při pádu trochu povolila, takže se noha rovnou nezlomila.

Poté se Darwinovou evolucí vyvinulo nezměrné množství druhů, od čiperných běžek, přes carvingy, které zatáčí samy, a rovně neumí, až po skateboardy, kterým srostla prkýnka a ztratily se hůlčičky. O to větší bylo moje překvapení při setkání s telemarkem v zemi Norské. Jakoby se tu vývoj zastavil. U vázání nejen absentovaly bezpečnostní prvky, ale na rozdíl od mých oblíbených běžek bylo pevné jako skála. Bota byla k nerozeznání od alpských přeskáčů, a při představě, že bych s touhle výstrojí vylezl výš než na kopec brambor, mě jímala závrať.

Jako světlý bod se ukázala možnost přepnout botu do módu „chůze“ kdy se do kotníků přece jen vrátila špetka vůle. Patka šla do kopce nejen zvedat, ale dala se do zvláště strmého svahu i podložit. Zpětnému chodu zabraňovala kůže z umělého tuleně nalepená dole na skluznici. Přesto po překonání prvních 500 výškových metrů mi bylo jasné, že svaly určené k výstupu s telemarkem pravděpodobně mám, ale zcela netrénované. V každém případě právě odumřely. Začal jsem se ohlížet, jestli místo nalepených pásů netáhnu za sebou dva mrtvé ploutvonožce.

Cesta nahoru ©Ruud

Sníh začal namrzat, a tuleni vypovídali službu. Muselo se jít kolmo ke svahu, aby pásy zabíraly, ale ty nezabíraly. A nebo se držet hranami, ale ty prokluzovaly. Jediný stabilní kompromis byl zakousnout se 2.36 mm hranou do sněhu a opřít se o přilehlých 11.6 cm^2 kůže. Když jsem přilehl jen 11.5 cm^2, hned jsem sjel asi metr dolů. Asi 50 m pod vrcholem jsem dostal křeče do obou nohou, nemohl jsem ani dozadu ani nikam, a došel jsem raději pěšky.

Prý se v souvislosti s lyžemi v Norsku používá sloveso „chodí“. Ve Švédsku se na lyžích „běhá“ a v Dánsku „stojí“. Proč mi teď začínají vysvětlovat skandinávskou gramatiku?

A nahoře ©Ruud

Dánského syndromu jsem se poněkud zbavil při cestě dolů. Rozhodně jsem nebyl ochoten zkusit pravé telemarkovské otočky, noha ke svahu v kleče nese hlavní váhu, tj. přesně opačně než v alpském stylu. Nicméně lyže dávaly možnost téměř zapomenout, že se nejedná o alpské práskačky, a povely nohou poslouchaly. To *téměř* je ovšem důležité, je třeba příliš nezrychlovat, jinak se projeví volná patka a, jak říkal Karel Kryl, rejeme držkou v zemi. Vyzkoušeno, s.r.o.

© Wikipedia: telemarkovská otočka

Další výlet už byl lehčí a požitek z vrcholu ještě požitkářštější. Vrcholy mají jména v původním norském domorodém jazyce (Sami); ten obsahuje i „česká“ „č“ a „š“. A hlavně je z nich neskutečný výhled. Z některých i na volný Atlantik, kolébku života. A to už jsme zas na začátku evoluce, jak říkal Goethe, „Ozean, gönn‘ uns dein ewiges walten!“, Oceáne, zachovej nám svou přízeň. A ty, Kennethe, mi nalej horkou čokoládu z termosky.

Atlantik v pozadí ©Ruud

Ale také Goethe říkal: Nikdy nepodceňuj nebezpečí. Nebezpečí se totiž řídí nikoliv podle Darwinových, ale Murphyho zákonů. Po lyžovačce, štasten, že půjčené lyže i vlastní nohy vcelku, jsem Kennethovi chtěl sněhem omýt okénko u auta, což mělo za následek vůbec nejbolestivější pád, na zledovatělé silnici, doprovázený lívancovitými modřinami na předloktí a na dlani. Pro dobrotu na žebrotu, měl jsem radši sedět v autě. Stejně jsem musel počkat, až ta čokoláda vychladne. Bolel mě totiž zub.

Vlastní foto nemáme, ale …

Polární záře

Podle místních se v zimě polární záře ukazuje tak jednou za tři týdny. V tom jsem měl štěstí - uviděl jsem ji už třetí den. Ne ve městě, ale v asi 100 km vzdálené vesnici Moan, kam se z Tromsø poměrně nepohodlně jelo směrem na Narvik po klikaté silnici podle fjordů a horských údolí.

Nebyla nejjasnější; vlastně jsem měl potíž ji rozeznat od protáhlého mraku, který se vyskytoval uprostřed oblohy. Pak mi to ale začalo docházet: okolo bílého mraku byly na obloze nazelenalé čmouhu, které se táhly od obzoru k obzoru. Při -8°C se vedle vytopené chaty nechce člověku příliš tvrdnout venku, ale i za malou chvilku mi došlo, že se tvar i intenzita zelených čmouh celkem čile mění; v jednu chvíli se celkem čile rozzářila obloha u obzoru, a skrz polární břízky prosvítala světle zelená.

Polární záře vzniká interakcí kyslíku (spíše zelená) nebo dusíku (červená) se slunečním zářením a částicemi, vyvrženými ze slunce. Nad póly září celý rok, ale je vidět jen v zimě, kdy je tma. Vědecký popis ale samozřejmě není to jediné, co nás na nich přitahuje. Při pohledu na tento a podobné úkazy na obloze je člověku jasné, proč Edit Piaf zpívala

Jsme mistři všech věd,
bohové, co neznají strachu.
Pchá, nos uprostřed prachu!
Co vlastně jsme? Prd! © Trad. Bouř

Samozřejmě, že to nijak nesouvisí, ale zrovna v té chvíli přestalo čerpat čerpadlo. Že by nebeské sily? Zasmáli jsme se. Druhý den jsme jeli autem asi 30 km lyžovat k vyhlídnuté hoře; pod kopcem dva z nás čtyř zjistili, že jsme si zapomněli tulení pásy, a z lyžování nic nebylo. Shodou okolností jsme to byly zrovna my dva, kteří předtím zírali na ono zelenavé světlo.

Dan Jonsson, Michal Repisky, Petr Bouř, bojují v chatě s nedostatkem tekutin. ©Ruud

Druhou noc se scénář se září a čerpadlem opakoval. Pásy jsme pro jistotu strčili rovnou do bot. Tím zřejmě bylo kouzlo zlomeno; udělali jsme si příští den skvělý výlet na sjezdovky v Narviku. Z výšky asi 1200 m vede sjezdovka téměř až k mořskému fjordu, kde vlivem Golfského proudu a sluncem vyhřáté skále panuje už téměř středomořská nálada. Z lyží je i výhled na přístav, kam sváží vláček železnou rudu po romantické trati šplhající po horských skalách.

Narvik během 2. světové války ©Wikipedia

Dnešní lyžařský vlek ©Ruud

V roce 1940 tu byly nejprudší boje o nezávislé Norsko. Němci si zprvu mysleli, že se jejich germánští bratři nechají osvobodit. Dokonce už začali vyjednávat s jedním norským důstojníkem. Jenže tomu se nabídka kapitulačního ťuťu-ňuňu nezdála. Jeho reakce zajímavě kontrastuje s našimi dějinami v tomto období: *Nå skal vi slåss, gutter!* Kluci, budeme bojovat!

Jen zlí jazykové si myslí, že kdyby německá okupace trvala o trochu déle, železnice by dnes vedla i těch 200 km severně do Tromsø.

Dan Jonsson, Kenneth Ruud, Michal Repisky při civilizovaném lyžování v restauraci uprostřed sjezdovky ©Bouř

A třetí noc? Proběhla už zcela rutinně. V koupelně přestala téct voda, Kenneth vyběhl ven nahazovat vodárnu, a já obdivovat polární záři. Už nás nemohla rozhodit, druhý den jsme stejně jeli domů. Asi po pěti minutách cesty ale Kenneth auto prudce obrací. Zapomněl vypnout čerpadlo.

Ještě že si vzpomněl včas. Teď si bude moct s klidným svědomím dočíst posledních pár stránek napínavé detektivky, kterou během velikonoc po večerech louskal.

Tedy mohl by, kdybychom ji nenechali v chatě.